

АЛЕКСАНДАР РАКОВИЋ*
Институт за новију историју Србије
Београд

УДК 272(497.5):271.222(497.5)
Монографска студија
Примљен: 23.01.2017
Одобрен: 20.02.2017
Страна: 27-33

БИСКУПИ И СВЕШТЕНИЦИ РИМОКАТОЛИЧКЕ ЦРКВЕ У ХРВАТА И ЊИХОВО DE FACTO ПРИЗНАЊЕ „ХРВАТСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ“ У ДРУГОЈ ДЕЦЕНИЈИ 21. ВЕКА**

Сажетак: Рад приказује на које начине бискупи и свештеници Римокатоличке цркве у Хрвата de facto признају „Хрватску православну цркву“. У светлу нових чињеница указује се на креаторе и покровитеље „Хрватске православне цркве“ који се налазе у највишој јерархији Римокатоличке цркве у Хрвата. Реч је њиховим о намерама да још Срба преведу у Хрвате.

Кључне речи: Римокатоличка црква у Хрвата, „Хрватска православна црква“, Независна Држава Хрватска, Република Хрватска, Српска православна црква

Истраживања о обнови „Хрватске православне цркве“, злослутној творевини која је у Независној Држави Хрватској служила као усташко оруђе за сатирање српског идентитета, објавио сам у својој књизи *Срби и религијски интервенционизам 1991–2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије* (Хришћански културни центар, 2015). Тачку на књигу сам ставио 28. марта 2015. и послао је у штампу. У том моменту још увек није било расположивих чињеница којима бих закључио колико бискупа и свештеника Римокатоличке цркве у Хрвата, и на које начине, *de facto* признаје „Хрватску православну цркву“. Нове чињенице сведоче колико је то признање сада огољено и јавно.

У Републици Хрватској у овом моменту (2017) делују три политичко-параверске групе које себе сматрају „Хрватском православном црквом“. Првооснована је „Хрватска православна заједница“ (2009) на челу са новоусташом

* rakovic@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта „Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници“ (47027) који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Ивом Матановићем. Друга група је такозвана „Хрватска православна црква“, настала у крилу Матановићеве групе, на чијем је челу од 2013. особа бугарске националности, такозвани архиепископ Александар Радоев Иванов који ужива подршку, заштиту и протекцију Римокатоличке цркве у Хрвата. Трећа група је такозвана „Хрватска православна црква“ на челу са још једним такозваним архиепископом Бонифацијем Андријом Шкулићем, која се одвојила од Ивановљеве групе, а има подршку неких екстремно десних струја хрватске политичке сцене (*Hcsp.hr*, 9. липња 2016). Не чини се да од Матановићеве и Шкулићеве групе може да проистекне ишта друго осим ситног десничарског окупљања фолклорног карактера. Проблем настаје тамо где се отворено умешала Римокатоличка црква у Хрвата, а то је на страни такозваног архиепископа „Хрватске православне цркве“ Александра Радоева Иванова. Ко подржава тог Иванова који се појављује од Блајбурга до Худе јаме? Зашто је посебно важна улога бившег декана Католичког богословног факултета у Загребу професора др Јураја Коларића?

Коларић је, заједно са још једним свештеником и такође професором Католичког богословног факултета у Загребу др Адалбертом Ребићем био саветодавац хрватског председника Фрање Туђмана. С тим у вези је битно то што је Инослав Бешкер 7. јануара 2017. за загребачки *Јутарњи лист* написао да га је Туђман 24. маја 1991. упитао шта мисли о обнови „Хрватске православне цркве“. Када му је Бешкер одговорио негативно, Туђман му је „одбрусио грубом идеолошком дисквалификацијом“ (*Jutarnji list*, 7. сiječnja 2017). Бешкер каже: „Не знам што су Туђману о томе говорили католички стручњаци и професори, његов министар Адалберт Ребић, односно Јурај Коларић“ (*Jutarnji list*, 15. оџујка 2010). Тиме је сугерисао да су Коларић и Ребић имали удела у томе што је Туђману усађена идеја о обнови „Хрватске православне цркве“. Бешкер, стога, још појашњава: „За ‘обнову’ ХПЦ-а јавно се заузео тадашњи декан Католичкога богословног факултета проф. Јурај Коларић. У прољеће [1991] је тадашњи Кухарићев помоћни бискуп загребачки Ђуро Кокша изјавио да Коларићево мишљење не одражава службено стајалиште Цркве“ (*Jutarnji list*, 7. сiječnja 2017). Коларић је, видимо, чувао идеолошке матрице настале током постојања Независне Државе Хрватске (1941–1945) – у овом случају идеју „Хрватске православне цркве“ – и преносио их на друге. Реч је, несумњиво, о изричитом хрватском идеологу у редовима Римокатоличке цркве у Хрвата.

Даље, Коларић је од 2000. до 2015. био на челу Уреда за културна добра Загребачке надбискупије (*Radio Marija*, 26. сiječnja 2016). Био је, дакле, шеснаест година члан кабинета хрватског кардинала и загребачког надбискупа Јосипа Бозанића. То је био и у време када се од 2013. под рефлекторима вратио на сцену као покровитељ „Хрватске православне цркве“, док је то исто био иза кулиса током претходних година и деценија. Од 2013. учачамо његов став да су се склопиле коцкице и да је куцнуо час за реализацију. По Коларићу, Српска православна црква је, иако за државне органе традиционална, изгубила „привилегију“ (*Katolik.hr*, 19. travnja 2013), јер је Република Хрватска уписом у Евиденцију вјерских заједница признала 2003. правни субјективитет православним црквама с посве маленим бројем верника, Македонској православној

цркви у расколу и Бугарској православној цркви, а потом 2006. и квазицрквеној организацији „Црногорској православној цркви“ (видети: Evidencija vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj). Са усхићењем је клицао резултатима Пописа у Републици Хрватској (2011) (*Hrvatsko slovo*, 22. сrпња 2016), према којем су православни Хрвати, махом бивши Срби, бројали чак 16.647 људи или 8,75% православне популације насупрот православним Србима којих је било 159.530 или 83,90% православне популације у Републици Хрватској (*Stanovništvo prema narodnosti i vjeri*; 2011). Коларић је, као римокатолички теолог који је докторирао на теми „Екуменизам у теологији Српске православне цркве“, имао ауторитет да у хрватској јавности крене свом силином и да га други следе. Његово деловање које је сејало раздор међу православним хришћанима у Републици Хрватској морало је бити познато кардиналу Бозанићу који му је, међутим, 2015. указао посебну почаст поводом јубилеја – педесетогодишњице Коларићеве свештеничке службе у Римокатоличкој цркви (*Slobodna Dalmacija*, 27. сrпња 2015). Тиме је посредно указана почаст и Коларићевој креацији званој „Хрватска православна црква“.

Јурај Коларић о себи говори као о хрватском десничару. У богатој личној колекцији поседује метак који је Пуниша Рачић 1928. испалио на Стјепана Радића у Народној скупштини Срба, Хрвата и Словенаца у Београду. Према Коларићевом сведочењу које је дао на Бадњи дан 2016 (по грегоријанском календару), у његов респектабилан вински подрум по савете су долазили југословенски дипломата Будимир Лончар, хрватски председници Стипе Месић и Иво Јосиповић, градоначелник Загребa Милан Бандић и бројни представници хрватске деснице: „Готово сви су ту били, ту су се одвијали и неки велики догађаји из хрватске повијести. Питају ме ови моји с Каптола одакле та пријатељства с љевичарима. Одговорим им у шали да је и Исус био пријатељ грешника“, али хрватски председник „[Иво] Санадер никада није дошао у мој подрум гдје је мој драги пријатељ Месић чест гост“. Када је реч о кандидатури Колинде Грабар Китаровић за председницу Републике Хрватске, Коларић каже и ово: „Дошао је један њен блиски сурадник и дуго смо разговарали. Рекао сам своје мишљење да то треба учинити само ако ХДЗ буде имао једног кандидата. Тако је на крају и било“. Коларић наставља: „Све наше странке с кршћанским предзнаком су се оснивале овдје, у мом подруму“, „па как би политичари могли без мене? Как и без вас [новинара]?“ (*Globus*, 24. проsinca 2016). Коларић себи даје на значају али не претерује. Ради се о особи која утиче на политичке процесе и која има намеру да настави да утиче на одлуке које могу да имају историјски карактер.

Коларић је 19. априла 2013. славодобитно ускликнуо да му је „повијест ипак дала право“ јер „православље у Хрватској преста[л]о је бити привилегиј само Српске православне цркве“ будући да „у Хрватској постоје четири самосталне православне Цркве“ и „чека се још утемељење Православне цркве у Хрватској или Хрватске православне цркве“ јер „ако постоје Хрвати православне вјере онда се они, под одређеним увјетима, могу удружити у Хрватску православну цркву, а ако постоје православни грађани Хрватске, онда и они имају право, опет под одређеним увјетима, основати и своју Православну цркву у

Хрватској без националног предзнака“ (*Katolik.hr*, 19. travnja 2013). Коларић, међутим, прећуткује да је прелазак једног броја православних Срба у православне Хрвата морао бити проузрокован страхом од одмазди попут оних које су се догодиле 1941–1945. и 1991–1995. Притом, Коларићу би морало бити познато да било какво „хрватско православље“ буди сећање на нацистичку прошлост Хрвата испољену кроз масовне злочине над Србима, Јеврејима и Ромима у Другом светском рату. Али он за то не хаје.

Даље, Коларић је правио друштво такозваном епископу (доцније такозваном архиепископу) „Хрватске православне цркве“ Александру Радоеву Иванову када је Бугарин 16. децембра 2014. први пут гостовао на хрватском телевизијском програму, на *TV Z1* у емисији „Марков трг“. Коларић је у емисији нагласио: „Ову прилику желим искористити с великом радошћу и задовољством, овдје поздравити преузвишеног господина Александра, који доноси једну новорадосну вијест да се ето ствара поновно оно, као што је он лијепо рекао, на шта има сваки народ право“ (*Maxportal.hr*, 17. prosinca 2014). Коларићево појављивање на телевизији с такозваним челником „Хрватске православне цркве“ збунило је Иву Матановића који очигледно није разумео да му је рок истекао (*Hrvatskipravoroslavci.com*, 7. siječnja 2015). Ниједан народ, па ни хрватски, нема право да легитимизује поражене екстремне идеје Другог светског рата. За поражену усташку идеју изричито се везује појам „Хрватске православне цркве“.

Коларић је потом 22. јула 2016. за *Хрватско слово* казао да „појачано занимање хрватске вјерске, друштвене, културне и политичке јавности за могућност оснивања и дјеловања Хрватске православне цркве посве је разумљива и очекивана откако је Република Хрватска постала самостална, неовисна и међународно призната држава“, а „велика промјена“ је то што се 2011. „чак 16.647 особа очитовало да су ‘православни Хрвати’“, чија се целина „још увијек налази под снажним притиском Српске православне цркве, јер због непостојања властите Хрватске православне цркве, морају припадати Српској православној цркви и своје православље исповиједати преко Цркве која не носи њихов национални предзнак“ (*Hrvatsko slovo*, 22. srpnja 2016). У овим речима се уочава первертовање чињеница. Српска православна црква у Републици Хрватској не врши никакав притисак на Хрвате било које вере. То је потпуно бесмислено. Управо на Српску православну цркву и на преостали српски народ снажан притисак врше они који у Републици Хрватској следе усташке идеје.

Но, у највишем слоју римокатоличке јерархије, када је реч о промоцији „Хрватске православне цркве“, Коларић јесте ишао неколико корака испред, али није био сам.

Интересантан је интервју који је бискуп Госпићко-сењске бискупије др Миле Боговић дао 22. маја 2012. порталу „Апологетске удруге блажени Иван Мерц“. Боговић закључује: „Дакле, мислим да Католичка црква у Хрвата неће ништа подузимати да се вјернике који се сматрају Србима потиче на оснивање хрватске православне Цркве. С друге стране познато је да је тако нешто не би

одударало од праксе православних Цркава. Иницијатива у томе не треба бити на Католичкој цркви“ (*Katolik.hr*, 22. свибња 2012). Бискуп Миле Боговић и такозвани архиепископ Александар Радоев Иванов сликали су се, загрљени, с хрватском заставом коју су 11. јуна 2016. њих двојица развили у Худој јами у Словенији, месту на којем је Народноослободилачка војска Југославије 1945. ликвидирала усташке снаге када су се туда повлачиле ка западу (*Facebook.com/pravoslavlje.hr*, 11. липња 2016).

Хрватска јавност је 6. јануара 2017. упозната с тим да је такозвани архиепископ „Хрватске православне цркве“ Александар Радоев Иванов добио на коришћење капелу Опће болнице у Задру. Капелан у болничкој капели је дон Недо Недић, који није могао да има лично овлашћење да уступи на коришћење капелу већ је благослов за то морао да добије од надбискупа Задарске надбискупије др Желимира Пуљића. Даље, улазак „Хрватске православне цркве“ у ту црквицу није могао да се догоди без сагласности управе Опће болнице у Задру, а у ширем смислу није могао да се догоди без макар прећутне сагласности Министарства здравства Републике Хрватске. Посебно је интересно што је једну „Божихну мису“ такозвани архиепископ „Хрватске православне цркве“ служио у Цркви Исуса Христа светаца посљедњих дана у Загребу односно код мормона (*Express.hr*, 6. сiječnja 2017).

Православни Бадњи дан 2017. упамћен је по још једном нападу на Српску православну цркву. Као актер се јавља проуштакско удружење „Пројект Велебит“ на чијем је челу телевизијски водитељ Марко Јурич који је крајем децембра 2016. добио отказ на *TV ZI* због сегрегационистичких ставова. Јурич је 6. јануара 2017. с „Пројектом Велебит“ и такозваним архиепископом „Хрватске православне цркве“ Александром Радоевим Ивановим на Цвјетном тргу у Загребу извршио „велико посвећивање воде поводом благодана Богојављање“ (по грегоријанском календару), у време док су верници Српске православне цркве у Саборној цркви Преображења Господњег прослављали Бадњи дан (*TV NI*, 6. сiječnja 2017). Јурич, Иванов и њихове присталице су имале намеру да „Хрватску православну цркву“, како су казали, први пут од 1945. доведу у центар Загреба покрај Саборне цркве Преображења Господњег (*Projektvelebit.com*, 6. сiječnja 2017.). Врло је важно и то што је удружење „Пројект Велебит“ регистровано на Каптолу, у просторијама Првостолног каптола загребачког, установе Загребачке надбискупије (*TV NI*, 6. сiječnja 2017).

Римокатоличка црква у Хрвата је „Хрватску православну цркву“ извесно прогурала на утицајна места и изван Републике Хрватске, па ју је увела и у комуникацију с Римокатоличком црквом у Словенији. Наиме, Република Словенија је 27. октобра 2016. у Худој јами организовала комеморацију словеначким, хрватским и немачким бојовницима које су 1945. на том месту ликвидирали припадници Народноослободилачке војске Југославије (*Solin-live.com*, 24. listopada 2016). Такозвани архиепископ „Хрватске православне цркве“ Александар Радоев Иванов каже да су га на комеморацију и помен позвали организатори (*Hrvatskapravoslavnacrkva.wordpress.com*, 28. listopada 2016). Приказан је у Другом дневнику Хрватске радио-телевизије раме уз раме с неколико римокатоличких бискупа (*Hrvatska radio-televizija*, 27. listopada 2016).

Фотографије објављене на интернет и фејсбук страници „Хрватске православне цркве“ приказују такозваног архиепископа Александра Иванова Радоева у пријатном разговору с мариборским надбискупом Алојзијем Цвиклом, целинским бискупом Станиславом Липовшеком, у поворци с varaјдинским бискупом Јосипом Мрзљаком и другим бискупима Римокатоличке цркве (*Facebook.com/pravoslavljje.hr*, 27. listopada 2016; *Hrvatskapravoroslavnacrkva.wordpress.com*, 28. listopada 2016). Поред словеначких и хрватских бискупа комеморацији и помену су присуствовали председник Републике Словеније Борут Пахор с којим је Иванов такође ћаскао, председница Републике Хрватске Колинда Грабар Китаровић и председник Владе Републике Хрватске Андреј Пленковић (*Fenix-magazin.de*, 27. listopada 2016).

Стога је сасвим очекивано то што је у априлу 2016. такозвани архиепископ „Хрватске православне цркве“ Александар Радоев Иванов на питање о „односима с католичким поглаварима“ одговорио: „У Загребу постоји више могућности да се теолози и свећеници друже. Познајемо скоро све, који су при врху католичке цркве. Са свим припадницима клера католичке цркве имамо одличан однос. Но, вјерујемо да ће комуникација бити једноставнија по обављеном упису у регистар“ (*Portal Hrvatskoga kulturnog vijeca*, 29. travnja 2016).

Од Коларићевог првог јавног појављивања на телевизији са такозваним архиепископом „Хрватске православне цркве“ Александром Радоевим Ивановим крајем 2014. све чешће се уочава засвођивање које ова група добија од Римокатоличке цркве у Хрвата. Тиме што је Иванову омогућено да раме уз раме с бискупима Римокатоличке цркве у Хрвата учествује у верским обредима помена, верским процесијама, да се с њима грли на националистичким окупљањима, то што је за сада познато да је макар један црквени објекат Римокатоличке цркве у Хрвата, у Задру, дат на коришћење „Хрватској православној цркви“, то говори да један број бискупа и свештеника Римокатоличке цркве у Хрвата данас (2017) *de facto* признаје „Хрватску православну цркву“, а Римокатоличка црква у Хрвата ће је *de jure* признати ако буде уписана у Евиденцију вјерских заједница Републике Хрватске. Јурај Коларић, члан кабинета хрватског кардинала и загребачког надбискупа Јосипа Бозанића, осмислио је идеју и стрпљиво ју је деценијама гурао да би за њу добио правно и статистичко покриће, извесно не без сарадње са државним структурама Републике Хрватске и очито уз подршку највише јерархије Римокатоличке цркве у Хрвата чија се спона са „Хрватском православном црквом“ сада огољено приказује. Њих уопште не занима канонски статус „Хрватске православне цркве“ коју аутокефалне Православне цркве никада неће признати. Занима их само да Србе и тим путем преведу у Хрвате.

Литература:

1. Штампa: *Jutarnji list, Slobodna Dalmacija, Globus, Hrvatsko slovo.*
2. Електронски медији: *Hrvatska radio-televizija, TV NI, TV Z1, Radio Marija.*
3. Разни интернет портали и сајтови.
4. Stanovništvo prema narodnosti i vjeri (2011), Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb.
5. Evidencija vjerskih zajednica (Applprava.hr/RegistarVjerskihZajednica), Ministarstvo uprave Republike Hrvatske, Zagreb.

BISHOPS AND PRIESTS OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH IN CROATIA AND THEIR DE FACTO RECOGNITION OF SO-CALLED “CROATIAN ORTHODOX CHURCH” IN THE SECOND DECADE OF THE 21ST CENTURY

Summary: The paper shows the ways used by bishops and priests of the Roman Catholic Church in Croatia towards their de facto recognition of so-called “Croatian Orthodox Church”, renewed creation of the nazi-like Independent State of Croatia. In the light of new facts the paper depicts creators and patrons of the “Croatian Orthodox Church” within the highest hierarchy of the Roman Catholic Church in Croatia. Their intention is to convert more Serbs into Croats through illegitimate and dangerous “Croatian orthodoxy”.

Key words: Roman Catholic Church in Croatia, “Croatian Orthodox Church”, Independent State of Croatia, Republic of Croatia, Serbian Orthodox Church